

Péter Márta

a kert (naplóvers)

„Tünődj ember, van miért tünődnöd:
hogy talán mégis
álom csak a világ.”

(Sinka István)

*így volt ez sokszor, kertre
ébredtem, mentem legelni ki
a fák felém hajoltak, ágaik
vigasztaltak, és számítás
nélkül adták gyümölcsüket, bele-
fénylett héjuk a napos mindenségbe,
sugárzó istenségbe, a madarak boldogan
szólták egyszeri létüket, a csigák salátán
tapadtak, hangyák borsót cipekedtek, méhek
lucskos barackot leltek, kedvükre teltek ízein,
rezgett a nyár, levelek zöldje folyt az égbe, míg
rengeteg kékjébe hullt a kert, és bögöly támadott,
repült zuhanva, mint bombázó, célpontra szabva,
hogy kimarva jutalmát, élvezény húsát vadul cikázzon
tovább. ez volt a menekülés-pont. de a házból is mentem,
bújtam a kertbe, sokszor éjszakán is, más fényvel, zajokkal,
szuszogó sündisznókkal, nyávogás, morgás, ugatás éle vágott a
sötétbe, csatazaj volt, és néha még a hold is elfordult a történettől.
néztem hideg testét, fogyó-telő arcát, míg
álmodók lebegtek az égben, ágyukban
sötét ablakok mögött
és hang nélkül vonyítottam a fogyó-telő arcra, mert nem
értettem, miért vagyok, miért vagyok itt,
oda teremtve.
egykori kertből hogy estem e másik kertvilágba, jelenésvalóba, a
valónak tűnés tükrögazába, ahol a tükrök is szenvednek, torz
formával és színnel törnek és megtörnek mindent, zúznak szét
örökre, földi életekre. hogy estem édentől keletre, és miért kellett
ezt látni, magamba zárni tudást, embersötétet, vágyban, uralomságban
kelt énvilágot, gyötrő múltásban kitartott hitét lénynek önmagáról,*

rettegő félelmet, dühödés mámort, szabadító poklot és pokolba
vesztő szabadságot. de a vesztőhely itt volt, itt fordult bennem, mert
benne voltam és fordultam én is levegőben, amikor valaki pár
évemmel hirtelen szaltózásra bírt, mert széket (lavórostul)
rúgott ki alólam, de szárnyaló testem nem zuhant a kőre, mert
a valaki fele elkapott és futott velem a kertbe, menedékbe, akárhová
ki, szabadba, fák és csillagok oltalmába. nem lettem nyomorék, nem is
haltam, sorsom nem engedte. jövőmről itt még nem tudok (pedig többet
a kellettnél), nem tudom, kinek és kiknek árnyékába vetve növeked testem
nehéz készületre, mi ad majd erőt, mi lesz a számban egy lassú dal kicsi
motorja, mitől élek majd tovább és tovább, csak vetődtem, voltam, nyarakon
és teleken át.

melegben hull az eper, világos faeper volt, fája óriás, hozzákészült apám
létrája, a fent távolába, égmagasába törő szellemi idom (tán rajta ment ő is
égbe, vagy 'hová végül mennie kellett). az eper meg ragad, jönnek rá legyek
s helyben indul a cefreszőnyeg, míg fája gallyain hernyótelep zsizseg, s ahogy
látnom kellett, benzín-lobogva, levél-pöndörödve sercegte magát nemléte át.
biztos nézte ezt a varjú madár, mert károgott, hogy kár!, aztán egy szomszédfi őt is
lecsúszlizta és leves lett, amint kérétenlén hús a pincelépcsőn fazékba ugró béka (az
étel nélküle fogyott el, mert elfogyott, akkor mi is lett volna más). a homokba fúrt
alagútban meg mozdony-nagy lótetű hűsölgött, és a ház, a kert minden zugában
lakott valaki a természetből, a nyári konyha kredencében egerek furikáztak, a
fában pondró araszolt, a szenespincében denevér tapadt plafonhoz, a tuja-ágról
bagoly kísérté járásunkat, a fészkerben keresztes pók figyelte, s én nyűgözve
figyeltem keresztjét (ami neki is saját), puha testét, hálószerű mesterségét. a
függöny dongó csapdája lett, a kicsi kutya meg döngős-villámos éjen szökött
a házba, egyenesen ágyamba, míg a macska ágy alá csinált, aztán nagyanyám az
orrát beleverte, és kivágta, mint macskát szarni (a mondást ábrázolva tettben),
de a kertközélen volt a láncosödrű kút is, mélyében magam láttam és
ámultam a benzín szagát, ahogy a hordófedőt lecsavarva kétszáz litert
szagoltam egybe. ám a helyi ruszki tanyán katona lesett hordós benzint
(tán eladásra, mint lepecsételt lepedőket ablakon át), de gyufával kémlelt
hordójába, s egész város riadt robbanásra, fényes lángra hirtelen. én
csak apám után sparheltbe raktam benzines fát, fény és forráság
indulását is túlonélve. valami őrzött, minden tapasztalásban
őrzött a határig, mert a határon
fölfogott.

és őt lehettem a remegő nyárban, a hajnalkák lilás futamában, ahogy kúsztak föl
madzagos útjukon, s én kis napozóban (nyári kartonomban) kíváncsi lettem egy
másik kertre is, óperencián túlra, szembe-portán a kútra, ritkábban zöldre, újabb
házra, csöndesebb szobákra, de lakóiból csak a telt nénit ismertem, fiát nem. a
házba vitt a lábam, aztán megálltam ágy mellett, azon ült a fiú, és mosolyos
szájjal vont magához, öléhez közel, s kis ruhámon éreztem nyugtalan kezét,
keresését, tapodó izgalmit lábaim között. nem tudtam, mi az, mi történik, csak álltam
béna udvariasságban, hitetlen árulásban, mert a fiú már (fiatal) ember volt. embernek

láttam, mint később egy másik valakit, aki csak nevében hordta az emberit, de arra bentje nem felelt, s urává téve a cinizmust fordított úton járt, lefelé hatolva, lét-alagútba, éjbe, szellem sötétbe tartva, tudatlan bosszúból fölfedve álcáját. mert minden kirakódik, élénk mutatódik szépen, ha készen van szemünk-fülünk, érzeink készek s nem fordulunk el igaztól, elbírjuk, akarjuk tudását, lehull a fátyol

szótalan nagyanyám mindent látott, el se bírta, ledobta-reszkette volna magáról, és a reszketés maradt, minden bajban jött a kénytelen testi szólás (egy sodródó viszonypon), aztán kiált az utcára énekelni, szabadnak létezni, s én vele álltam, és hallgattam énekét, menekülés-dalát, már valahogy értve az irracionális cselekvés tanát is. mégis ijedve szaladtam más szobába, amikor falfogságba fordult lelke, hogy segítség! befalaztak!, nem is tudtam, hol vagyok, s hol bolyong ő éppen, de átéltem a kint. a csendes asszony mondta egyszer (napozós időben) a szomszéd fiúra, hogy száradjon el a keze, aztán lett vele furcsa, de már nem járt arra, nem beszéltek róla. ahogy a tévelygőről se, 'ki nyárájra tárt ablakhoz kúszott fel (biciklin állva), és szobákba lámpázva lesett meg alvókat, szemhéjon járt a pásztázó világos, elsősre álomnak hittem, aztán ébredtem anyám hangjára, ki az?, és a voyeur (vagy ki tudja, mi) elszelelt. de még mindig hittem a jót, az emberi magast, amiből a magas hite maradt, az emberi elkopott mellőle, s csak ritkán éled újra, bár mindenki jónak véli magát, a legtöbb, 'mit földön, testben, test által is kapni, testen túli, s abban ember csak félelemben hisz. a félés meg kit és kit máshová visz, a lentit lefelé, kétségbe-sötétbe hajtvva löki véghez, újabb kezdetéhez, hátha képes lépni

az iskola kertjéből rohantunk menzára, ebédhez dúródni sorban, ettünk, neveltünk s csak néha lestünk a fűtéscsőre, 'honnan két nap előtt dirinket levágták. valami volt a szertárban, a nagylányok körül, szállt a monda. én kicsi lányként mozdulatát féltem (ha ez mozdulat volt), amint két ujjal csípte arcom, aztán szorítva húzott fel, húzta pirosuló-nyomorgó orcámat, míg nevetősen kérdett erről-arról, és tűrtem a fájdalmat, mert a fájást legyőzte a posztja, meg hogy a nagyobb bácsiknak többet szabad (nem múlt tudás ez, szabályát nem kell újraírni, kitarat végidőig). de más tanár is bukott, ő a börtönt választotta, s eszünkbe jutott e másik is, míg uzsonnáért álltunk konyha ablakánál, a cukorral szórt meztelen karéjért, ami jobb volt és szebb is zsírosan, amikor a kristály csillogva ragadt, s fehér a fehéren tapadt meg.

de az ablakon túl hajlongtak bokrok és fák, és zöld-időben szaladtunk le a zagyovához, ahol a kiserdő nőtte fűzeit meg nyáráját, titok-susogását, és ott mindig csendebb, távolibb volt minden, nyugtató távol, lépve s időtől hagyva el a történet világát, és érintve mástól, áttetsző súly borult ránk az egek magasából. valami embert és rendjét uraló teremtés-tény, hogy létezzünk, vagyhatunk e tájon (földi akárholban), mert engedve van, és legyünk boldogok, igazítsuk el magunkban a létet, magunkat meg hozzá, s akkor nincsen kérdés semmi több. talán a bent teremtett tiszta mérték vonzta a festőket is vásznuk mögé rejtekezve, onnan figyelve vizet, erdőt, tabánt, és hozta ide a művészek

telepét különös házaikkal, 'hol a nap is bennlakó, és összefolyva kerttel,
árral, baglyos fákkal, betakart várfalmaradvánnyal hűsült a rejtezés.
valahogy külön világ volt ez, ámulat-lét, mint a színház, ahol fényes
kertet láttam, másik igazságot, mert zöldülő papírfák árnyában
beszéltek életet, s míg a rivaldában úsztak, úgy tűnt, a szabadságban
is. szép volt, megigézett, ahogy a tánc is, kitöréspontom, sorsos
életzalog, élve maradás-titok, ahogy a padláson képzelegtem
táncról (de a padlás tán szólt másról, más titokról is,
sejtelemről), és közelemben másnak nem volt fogódzója,
megtartója, oka maradásra. csak azt nem tudom, mit
adtam éltémért zálogul, s egyszer ki
kell-e váltanom, vagy ez
megtörtént a régben
vajon jegyezték-e fönt azt, hogy a skóla-társsal téglákon guggolva, agyomosva
eresztettünk hangot, csak úgy, a világba, hogy isten nincs, isten nincs. más időben
meg az volt (s lett ismét), hogy isten van, isten van, csak az ember nem jobb így se,
úgy se, butulva-feledve kiáltja mindig, amit kell. hát mi változik? a rossz dolgok
tételét, teher képletét kaptuk és cipeltük bent, fölfelé még csak az akácig láttunk, és
bárkinek szánva hallattuk magunkat, agacsi, neked szarik a csacsi! ez öröm volt,
önös elégtétel, s közben habzsoltuk akácunk édes virágját, teremtés-adományát
engedve korunknak, gyermeki valóknak, és túlélni akartunk, mert valamit akarni
kell, tehetetlenségben is. egyszer a tél-udvaron volt tehetetlen hallgatag nagyanyám,
amikor apró nyugdíját, háromszázhatvan forintját postásunk hozta, s már az én
kezemből tépett ki százast (akkori legnagyobb címletet) kölyök-kutyánk, hogy
játszva miszlikre rágja, hát odalett a százas. szegény asszony, való-szegény, a
kutyaólon piszkavassal verte hátsóm, én meg visítotam, de rájöttem hamar,
mi van, hogy nem fáj semmi, csak bundámon pufog a vas, s azért
püföl, mert kínját püföli ki, aztán lankad keze,
megadja magát, földadja
egészen
télkertben visított a disznó is, amikor óljából vonszolták hosszú késhez
s én benn, a házban szoritottam kezem fülemre, hogy fájt, hogy fájjon
és menekültem, védekeztem az ölés véghangjától, élés-szertartástól, de
az éléshez étek kell, hát értem én (ötvenhétből) anyám levélsorát, hogy
a hízóra gondolva jövőre már lesz mit enni, mert értenem kell örömet és
véget, ami sorsunkban folyvást összetűnik, ahogy színház és másik fele
is összeér, és sokszor véletlenbe bújik, hogy ki és mit vesz magára,
s ki a játékmester. úgyis látszik minden, s a véletlen elmosódik
arcodon, titkolt tájakon és mögött, mert mindig te
felelsz hangjaidra, te lépdelsz le s föl,
bárhová is tartasz
a teremtésgyűjtő herbáriumban egy abádszalóki napraforgó (helianthus annuus)
fordul a '65-ös nyárnak, fényes kertből sötétbe árvának, a kötelező gyűjteményt
szolgálva. de rovar- és bogárgyűjtésem biztos nem lett volna, ha készen nem
kapom, amit szememtől rejtve vittem biológiaórára, mert a gombostűn pusztult

lények látása kínzott, nem fogtam föl, hogy lehet ez kötelező, ahogy később, és sok más mellett, a viviszekciót se, a tudomány beteg italát, 'mit inni bármi néven alkat is kell, szeretni a lélek-mérget (de nekem, ha más issza, az is fáj). és a kertek közül az állatokéba se vágyom, ahol az ember peremes jókedvvel bámul ketrecekbe, pedig ő is ott van, ha Jézust gondol, és Barabást kiált.

szalók volt az ártatlanság, ahogy visszafelé látom, a tiszta érzület nyár-világa, mert ott mindig nyár volt, pedig ottaniakat is rágott kicsi és nagy történet, szokás meg függés kötelék, földek és elhurcolt állatok keserve, a „közös” nevében tett erőszak tétemény, a házban meg a tisztaszoba, ahol nem aludt senki a szent-képekkel, krisztusos kereszttel, mert mindenki az óras szobában lelt éjre, s volt itt mélyen bugyogó felekezet-harc is krisztus nevében ('mi hozzám nem ért el), de az idegajzó otthon után a csendnek csendje boldogított, látott rendje lenyugtatott, hogy mindenki teszi dolgát, még a tehén is hazatalál, csak kaput kell nyitni közelgő kolompra, de még a koca is tudja otthonát (a csordából, kondából mindenik megleli hazáját). aztán meszelt istállóban sajtárba fejt a fiatalabb asszony (szelíd eszter), és habos italt kínált, de fél pohár se ment le, nehéz volt nekem. vaját is köpült, s ha korán kelve gyéres lámpafényben gyúrt lisztes masszát, kemencébe gyújtott és a friss sütésből nagykaréj szállt a dinnye mellé, édes-levű összhangzattal. a virágos udvar kerítésén köcsögök álmodtak aludó tejet, a verem meg zöldséget őrzött, forró verandán bab száradt, a szőlőben korsó oltott szomjat, a homokon liba csapat húzott, élén gúnárjával, s féltem lenti röptét, indulatát, sziszegését, de a szalagos szekér elvonta figyelmem, a menyasszony s vőlegény egyszeri boldogsága, ahogy falvédőn rohannak szokottságba, körös lét-mozgásba. és szalókon láttam a plafon papírcsikjait (ragadt legyekkel), meg a célra fútt üveg-tárgyat, cukros vizű legyesvárat, és a légycsapót is, muszaj-lelést, de más viaskodás volt ez, élésért kiszorított természet rend, kényszerű határig tett lépések sora.

s rendnek tűnt lakitelek építőtábora is, az esti sorakozóval, hajnali teherautóval, kétheti váltással, hétvégi látással, amikor tőserdőre mentünk ladikázni, vízen rózsákat csodálni (mert a holt-ág nem holt), s rend volt a hős barackosban is, az állami gazda állami kertjében, akkori létünk lét-üzemében, míg jött a traktor munkagyümölcséért, mi meg nyálaztuk égő bőrünk, vakaróztunk szűrős overallban, 'mit belül is barackkal béleltünk, mert engedett volt, tudva, hogy hamar eltelünk, elég lesz nekünk barack meg szűrés is (nem volt még kopasz barack, kopaszon csak embert láttunk), de szép volt ez is emléknem, ahogy multságok szépülnek, a gyerek meg ifi kor. s csak fölkelte érzés, hogy múltat fiatalság szépít mába, a rég fiatalsága és a közelebb tudatlan (idomult) állapot, a nem-szent üresség, miként múlt, ha jelenné lesz, gyakran kísértet lesz, megéledő régi sárkány, sokfejű sötét, 'ki veszti frissjét, igazát és hitelét is. mert lehet az én-t fölpiszkálni, köznótával megtornázni, hogy zengjük a dalt üde, mámoros ajakkal meg hogy egy a jelszónk, tartós béke, állj közénk és harcolj érte, harcolj a békéért, így nem lesz békéd, erőd, nyugtod, gondolárod, csak a közös alom hazug házárja, másféle gondolása tiéd, de nem látsz, és fiatal vagy, harcolj értünk, legyen pénzünk, béke terünk, fegyverkezzünk,

és mi énekeltünk a platón, padokon préselődve, énekeltünk mindig nektek, és ti is mindig énekeltek, s az ember folyton büszke hitben, hogy kórusában nincsen, 'ki fontosabb, míg (kar)vezetőjére les, de ebből csak a lesés marad, az örök követése másnak, szapora szabálynak. és énekeltünk hergelt mozgalomban, eltűntünk a harcok dallamokban, beívódtunk program létbe, forradalmas zászlós szélbe (mint régi-új plakáton). igaz, akkor nem éhezünk, hiszen mi is építettünk, ha kellett mégis, bentre mentünk, bent kerestünk elmozdulást, benti szótlán hagyatkozást, s ha kint cifra dolgok voltak, bizalmak inogtak, és a lénnel szembesültünk, akkor is csak keresgélünk (hol vagy ember...), mert rejtőzve biztosan vagy, ha a látszó titokban hagy, hagyja léted, létezésed, megbújsz csendben, lélek-rendben, míg más idő jár, másnak joga, jogara nő, más lendíti karját, más árnyék borul rád. ám a szó fáradt bennünk, kifogyta magát belőlünk, elménkből, világból sorvadt hová énekelve, kendő lobogva is

tudta ezt mind egy másik kert (ház) éltetője, nem ámul már semmin, lelke öreg, mint lelkes fája, meggyek, szilvák lilái, barack, szeder, málna, színek tobzódása, rózsák, leanderek, s régi helyről a naspolya (a mára elcsendesült fa), de tyúkok is lélek-mentve itt, gyerekként nevelődve, békében, szabadon a zöldben, kárálnak és kapirgálnak fűben, lábainknál is, ahogy vén diófa alatt ülünk, és árny-törő fény simítja bőrünk, fényszólitó meztelenünk, csupasz testünk, egy letűnt kor ligetével, a sohse-volt igéjével, amikor ember még tudatlan, nem tud bűnről, bűn tárgyáról, teste csak van, hogy érzékeljen létet, szép eredőséget fában, virágban, madárban, minden lényben, még bogárban, méhekben is (kik isznak, de helyet adnak annak, ki hagyja inni őket), s mi ülünk ártatlan meztelenben, mint valamely születés előtt, zavartalan szóval bélelve napunk, égit is, és értjük, hogy a létezés rangjában visszaesett embert állatnak nevezni hiedelmes vétke köznek, ahogy hiedelme magáról is sokszor vétek, nyersen lenti tolakodás. és milyen a föld, milyen belül és milyen onnan messzi, ahogy bolyong útján, bélelve űrt, milyenek lakói, szabad a szó, itt minden gondolat szabad, gondolatok ülnek fán és bokron, s gondol egy lepke is, olyan titokkal, ami a varázsló kertjében (gulácsy képében) lebeg.

első kertem is átlengte varázslat, csoda túlélések titok-szere, valaminek szeretete, legalább nekem, hogy élek, s ezt is írhatom, mert ki télidőben havat tapodva-fázva várt kapunyitásra, az tőle (nevelésképp) mehtagadtatott, de kapott verést, aztán gipszet, s utoljára benti ajtón folyt a vére, s rá három hétre már megszökött, a másik világba ment végleg, hagyva mindent maga után. másik testvér is hívott egyszer, hogy most megyek a műhelybe és felkötöm magam, s én beszélni kezdtem, mondtam, amit tudtam (a telefont szorítva) nyugalmas színeken, aztán csak annyi hang jött, hogy de sokat tudsz beszélni, és a vonal megszakadt, de élte nem, akkor nem, hát a pillanatba még besimult az élet, bevackolódott kis időre. ő beszélt nekem végső ágyon azt is, hogy (köztünk) te voltál a legszerencsésebb, s biztos így van, és volt, ha most én idézhetek régidőket, ha én gondolhatok itt a földön, föld-időben, földi testben élve. és nektek idézem a kertet is, a fehér és lila orgonát (benzinnél jobb illatát), a szúrós rózsabokrot, nárciszt és tulipánt (húsvét szirmokat), a csingovi páfrányt, fenyőt, az üstben főtt szilvalekvárt,

amint rotyogott a sötét lágyság, fröccsent az édes pokol, s az óriási fakanálról én is nyaltam csöppet, édes sötétet (élés-jutalmat), aztán a lekvár tíz éveket várt a spáji polcon, romlatlan magányban őrizve ízét s nyarát, üvegjén dátumát, egy vég-saját benső minőséget őrzött, mert őrizte, minek készült, s nem volt hamis, megőrizte az embert, készítőjét is.

de az utolsó kép már csak bennem él és képződik, a fájdalmas szivárgás ereim falán, egy falon, mely kitart, nem omlik el, nem porlad, csupán velem, ahogy tűnik a sötét a fénytől, amint felszárítja csordulatlan szemvized, amint utoljára locsolod elmúlt gyereked muskátliját, locsolsz leanderedre, citromfádra is, legyezőpálmádra, pünkösdi rózsádra, s még erre-arra, és én már nem bírom el néma gyászod, búcsú szertartásod (a kinek fáj jobban hülye kapcsát), s amikor már üres a ház, és nélküled, mindenki nélkül, tényleg utoljára megyek, az egész kert egyetlen nagy kérdés. egyetlen szorongó hullámváz, amit elhordozok földi súlyként, s közben az motoz bennem, ha kinézek a város kapuján, mindenfelé csak sírokat lelek. és felszámolják a sírdombokat is, ciprus, fenyő tűzön ropog-recseg.